

Pomenska delitev slovenskih glagolov

Jure Zupan

Kemijski inštitut Ljubljana
National Institute of Chemistry
Ljubljana Slovenija
e-mail: jure.zupan@ki.si

Vsebina predavanja

- **Namen pomenskega slovarja**
- **Primerjava zasnov pomenskih sistemov: Dornseiff (nemški) - Levin (ameriški) - Žele, Muha (slovenski glagoli)**
- **Problem homonimov**
- **Predstavitev osnovne delitve**
- **Demonstracija testne verzije pomenskega slovarja glagolov**
- **Diskusija**

Pomenski slovarji lahko služijo kot:

- **pripomoček jezikoslovcem,**
- **pripomoček pedagogom (širjenje besednega zaklada),**
- **za uporabo v kriptografiji (avtomatični pregledi besedil),**
- **v računalništvu in matematiki za študij kompleksnih sistemov,**
- **za študiju primerjalne književnosti (primerjava izrazja),**
- **za primerjalno etnologijo,**
- **za pomoč pišočim pri iskanju primernih izrazov,**
- **itd.**

Roget (1852):

Namen navadnih slovarjev je razložiti pomen besed ...

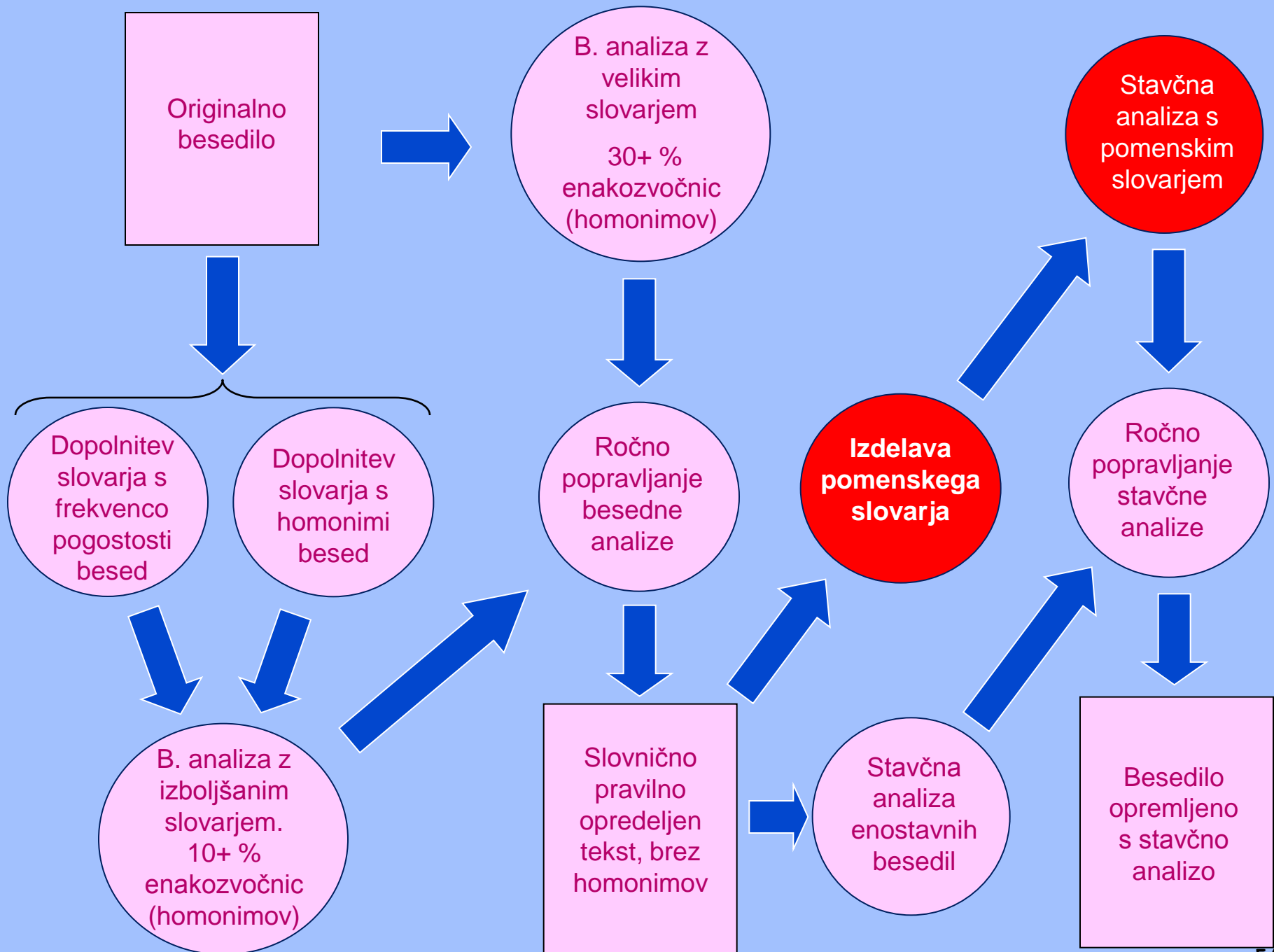
Ko je dana beseda, lahko poiščemo njeno značilnost ali idejo, ki jo beseda sporoča.

Namen [*pomenskega slovarja*] je povsem nasproten, ...

Ko je dana ideja, lahko izbiramo besede ali besedo, s katerimi (s katero) se dana ideja najustrezneje izrazi.

Dornseiff (1921):

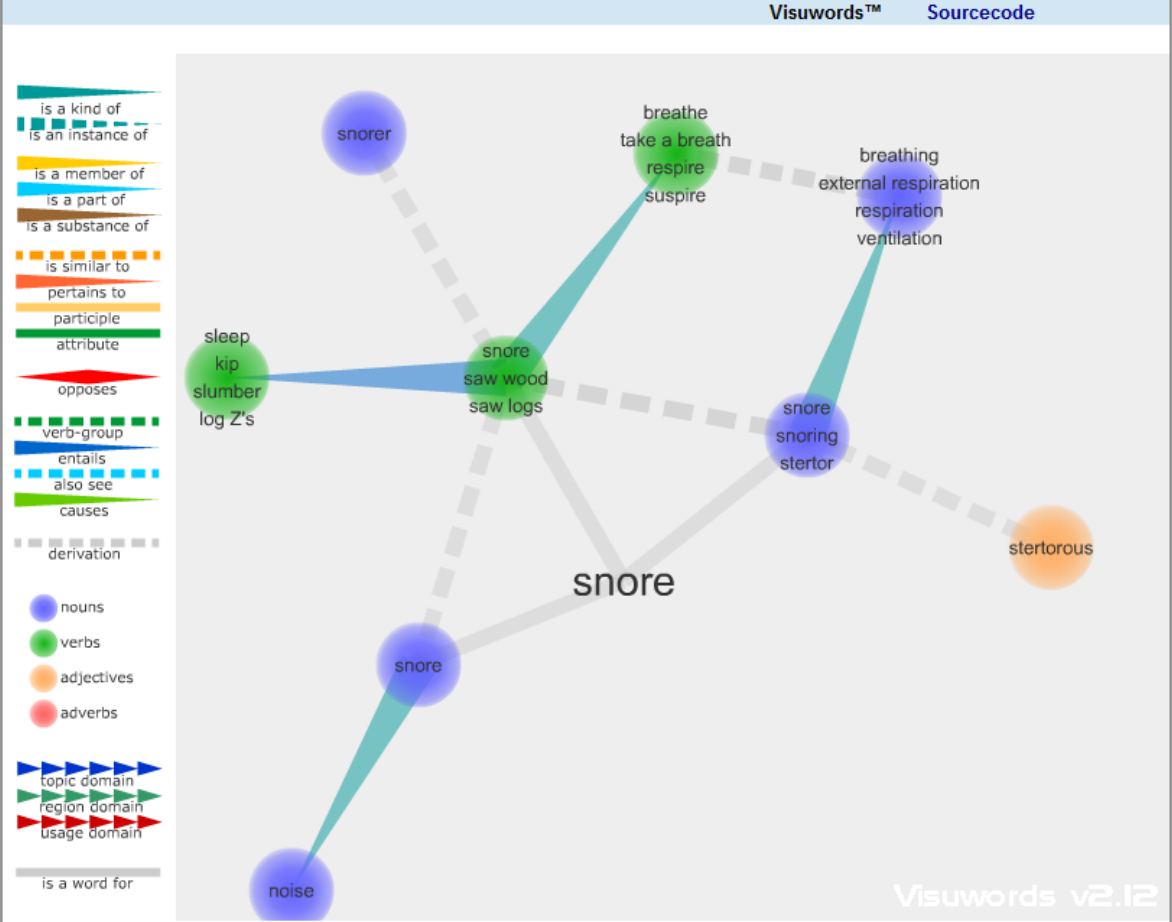
V primerjavi s pomensko urejenim slovarjem je abecedni slovar podoben hiši v kateri je gospodinjstvo urejeno po abecedi: poleg premoga je pogrnjena preproga.

Ads by Google Online Dictionary Dictionary Synonyms Thesaurus Wordnet Synonyms Finder

VISUWORDS™
online graphical dictionary

Random or Enter:

Fill Browser with scalable Visuwords™

If you use Firefox, you can add Visuwords as a search tool into the Firefox search bar.

Nemški sistem pomenov besed: Franz Dornseiff

Der deutsche Wortschatz nach Sachgruppen, 8. izdaja, Walter de Gruyter, Berlin, 2004

V 22 skupinah je 970 podskupin s cca 90,000 besedami od katerih je 12,909 samostojnih glagolskih pomenov (~8,500 glagolov, ~15 / podskupino)

Glavna skupina	Število podskupin	Število glagolov	Glavna skupina	Število podskupin	Število glagolov
1. Narava in okolje	25	97	12. Znak. risba	63	885
2. Življenje	43	428	13. Znanost	27	181
3. Prostor, lega, oblika	46	610	14. Umetnost in kultura	24	244
4. Velikost, količina, štev.	52	839	15. Skupno življenje	80	1163
5. Biti (počutje)	47	760	16. Jed in pijača	22	228
6. Čas	35	174	17. Šport in prosti čas	28	127
7. Vidnost-svetloba-barva	68	889	18. Družba	33	444
8. Kraj in menjava kraja	46	1245	19. Naprave, tehnika	27	130
9. Hoteti in delovati	83	1793	20. Gospodarstvo finance	50	554
10. Čutiti	60	880	21. Pravo, etika	35	360
11. Mišljenje	56	780	22. Religija, nadnaravno	20	79
			SKUPAJ		12,909

Ameriški sistem pomenov glagolov: Beth Levin

English Verb Classes and Alternations, University of Chicago Press, 1993

V 48 glavnih skupinah je 195 podskupin, ki vsebujejo 4,153 glagolskih pomenov (3109 glagolov, ~ 20 / skupino)

1. Dati nekam (put / hang)	9.0	10	379	26. Oceniti (assess)	34.0	1	7
2. Odstraniti (remove)	10.0	11	287	27. Iskati (search / hunt)	35.0	6	70
3. Poslati (send / carry)	11.0	5	56	28. Social interaction > 2	36.0	3	76
4. Poriniti (push / pull)	12.0	1	10	29. Communication (talk / tell)	37.0	9	168
5. Change possession	13.0	9	156	30. Živalski zvoki (bark)	38.0	1	67
6. Učiti (se) (learn)	14.0	1	7	31. Prebavljati (ingesting / eat)	39.0	7	53
7. Držati (hold / keep)	15.0	2	11	32. Verbs involving body	40.0	15	205
8. Skrivati (conceal)	16.0	1	11	33. Nega telesa (grooming)	41.0	7	60
9. Metati (throw / pelt)	17.0	2	35	34. Ubiti (kill)	42.0	2	25
10. Contact by impact	18.0	4	70	35. Emisija (verbs of emission)	43.0	4	169
11. Luknjati (poke)	19.0	1	6	36. Uničiti (destroy)	44.0	1	14
12. Dotakniti (se) (touch)	20.0	1	13	37. Changing state (color, size)	45.0	8	371
13. Rezati (cut / carve)	21.0	2	43	38. Bivati nekje (lodge)	46.0	1	11
14. Združevati (mix / tape)	22.0	5	167	39. Verbs of existence	47.0	10	234
15. Ločevati (split)	23.0	4	64	40. Appear/disappear/occur	48.0	4	63
16. Barvati (coloring)	24.0	1	13	41. Body internal motion	49.0	1	15
17. Slikati (image creation)	25.0	4	63	42. Assuming position	50.0	1	19
18. Kreirati (build / grow)	26.0	7	129	43. Gibati (se) (move / run / roll)	51.0	9	247
19. Povzočati (engender)	27.0	1	7	44. Izogibati se (avoid)	52.0	1	8
20. Povreči (calve)	28.0	1	10	45. Obotavljati (se) (lingering)	53.0	2	11
21. Appoint / dub / boss	29.0	8	195	46. Meriti (measure / cost / fit)	54.0	5	39
22. Zaznavati (see / smell)	30.0	4	58	47. Trajati (aspectual verbs)	55.0	2	18
23. Psychological state v.	31.0	4	353	48. Bivati (weekend verbs)	56.0	1	9
24. Želeti (desire)	32.0	2	25	49. Vremenski glagoli (weather)	57.0	1	27
25. Soditi (judge)	33.0	1	69				
						SKUPAJ	4,153

Slovenski sistem pomenov: Andreja Žele

Vežljivost v slovenskem jeziku, Založba ZRC, 2001 Ljubljana

Hierarhijo pomenov določa glagolska pomenska piramida preko uvrščevalnih in razločevalnih pomenskih sestavin - (UPS in RPS)

Vidovič Muha, Slovensko leksikalno pomenoslovje, Znanstveni inštitut FF, 2000, Ljubljana

1. primitivni glagoli:	biti
imeti
delati (narediti)	UPPs: stanje
UPPs: netvorni procesi
UPPs tvorni procesi / dogodki
2. temeljni glagoli
(nadpomenke so primitivni glagoli)	obstajanje
razumevanje
govorjenje
mišljenje
spreminjanje
ravljanje/upravljanje
premikanje	vkjučuje in kombinira pomene primitivov
primeri:	izvršiti kaj
uresničiti kaj
prilastiti si kaj	narediti (UPS) ukazano (RPS)
narediti (UPS) zamišljeno (RPS)
imeti (UPS) za svoje (RPS)
3. specializirani glagoli	gnati, krtačiti, beliti, ...	gnati = povzročati (UPS) gibanje / premikanje (RPS)
lahko razstavimo na UPS in RPS
4. višje specializirani glagoli	izgnati, odgnati, pregnati, izkrtačiti, pokrtačiti, prebeliti, pobeliti, ...	

Pomembni pojmi pri gradnji pomenskega slovarja

sopomenke (sinonimi) → tepsti / tolči / biti

enakozvočnice (homonimi) → stati / stati, nalagáti / nalágati

nadpomenke (hyponimi)

pri izbiri hiperonimov se pojavi
problem sinonimov

DELATI
ODSTRANJEVATI
KLESATI
OBKLESAVATI

podpomenke (hyponimi)

Primeri različnih vrst homonimov glagolov

1. nespremenjen naglas (različni spregatvi):
stati, pasti, zapeti, ...
2. spremenjen naglas (različni spregatvi):
zlágati / zlagáti, nágniti / nagníti, kópati / kopáti, ...
3. glagoli z istim korenem v različnih pomenskih okoljih (enaki spregatvi)
žgati (boleti) / žgati (kuhati), valiti (kotaliti) / valiti (jajca)...
4. ob spremembi iz nepovratne v povratno obliko (enaki/različni spregatvi):
vesti / vesti se, rediti / rediti se, zavzeti / zavzeti se, ...
5. nedovršna in dovršna oblika sta homonima (enaki spregatvi):
računati, pokoriti, pomagati, škodovati (škoditi),...
večina tujk: demonstrirati, citirati, birokratizirati, (administrirati, ned.)

Primer grupiranja besed s pomenom **odstraniti kaj**

odstraniti površino

izlizati, pooblati, pobrusiti, olupiti, odreti, ostrgati, obrabiti, ostružiti, opraskati, ...

odstraniti tekočino

izliti, izpareti, odliti, osušiti, posušiti, odpareti, odsesati, presušiti, pobrisati, ...

odstraniti X s površine

požeti, pokositi, osmukati, omesti, opleti, obriti, skrtačiti, pograbit, nagrabit, pomiti, ...

odstraniti tekočino iz X

pomolsti, izmolsti, odcediti, poscati, izscati, izcuzati, izbljuvati, izbrizgati, iztočiti, ...

odstraniti X iz skupine

evakuirati, izključiti, izobčiti, izžrebat, izseliti, znebiti se, pognati, odgnati, segregirati, odsloviti, ločiti, ...

odstraniti X s pomočjo tekočine

izplakniti, izplati, splakniti, odplakniti, poplakniti, erodirati, sprati, ...

odstraniti X iz Y

izdolbsti, izdreti, izluščiti, izvzeti, izpuliti, izrezati, izruvat, izpihati, izstriči, iztisniti, iztrgati, izkljuvati, odšteti, ...

odstraniti X iz tekočine

filtrirati, prefiltrirati, izkuhati, izlužiti, izkristalizirati, prekristalizirati, razsoliti, ...

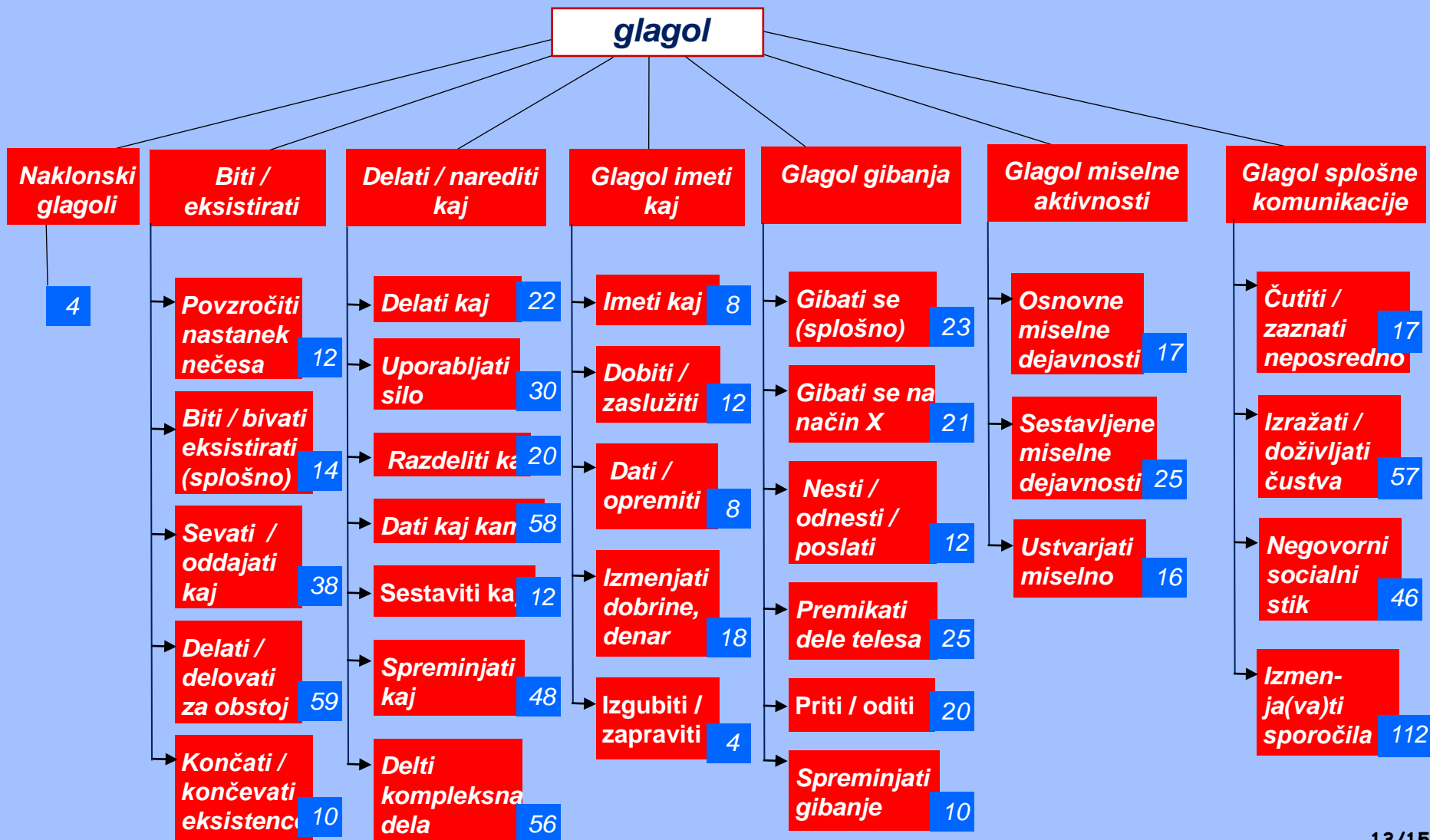

odstraniti X (splošno)

razkužiti, odnesti, odpihati, dezinficirati, izviti, odbrati, izprazniti, očistiti, ...

Prva dva nivoja pomenov glagolov (skupaj 822 pomenskih skupin)

Trenutno stanje pomenskega slovarja slovenskih glagolov:

~ 10,000 glagolskih pomenov

~ 7,200 različnih glagolov, kar je 43 % vseh slovenskih glagolov. Celotno glagolsko besedišče obsega 16,700 glagolov (Žele, 2001)

Shema obsega 822 pomenskih skupin, ki so razporejene v 7 glavnih oz. 36 skupin drugega nivoja.

Največja hierarhična globina doseže 5 nivojev

Vsi glagoli zbrani v katerikoli od 822 skupin so bodisi v **dovršni** bodisi v **nedovršni** obliki.

Za konec še misel:

Jezik je najnatančnejši instrument, kar jih pozna narava – žal pa je do virtuoznosti njegove uporabe zelo dolga pot, ki jo zmorejo le redki. Slovarji, še zlasti pomenski, so lahko zelo koristen pripomoček na poti k cilju.

[PomeniSlon13.exe - Shortcut.Ink](#)

Hvala za vašo pozornost